

УДК: 598.112

ОСОБЛИВОСТІ УТРИМАННЯ В ТЕРАРІУМІ СКЕЛЬНИХ ЯЩІРОК РОДУ DAREVSKIA

Є. С. Юрчук¹, Р. К. Мельниченко²

^{1,2} Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Унікальними представниками вітчизняної герпетофауни віднедавна стали партеногенетичні скельні ящірки, інтродуковані на території України радянськими герпетологами І. С. Даревським та М. М. Щербаком. Скориставшись подібністю скельних біотопів Житомирщини та Кавказу, науковці у 1963 р. випустили поблизу с. Дениші Житомирського району 129 статевозрілих самок партеногенетичної вірменської скельної ящірки *Darevskia armeniaca* Mehely, 1909. Це дало початок експерименту, що мав на меті вивчення особливостей процесу становлення виду на обмеженій території, дослідження морфологічної мінливості клонів, а також спробою (в подальшому невдалою) отримання гібридів партеногенетичних і двостатевих видів скельних ящірок [1]. Пізніше, при аналізі фіксованого матеріалу зоологічної колекції Національного науково-природничого музею НАН України, с. н. с. музею Іриною Доценко у складі акліматизованої популяції випадково було виявлено другий партеногенетичний вид – скельну ящірку Даля (*D. dahly* Darevsky, 1957), вселення якого не планувалося [2]. Згодом наявність двох партеногенетичних видів була підтверджена цією ж дослідницею при детальному дослідженні морфології тварин та їх ДНК.

З науковцями-герпетологами плідно співпрацюють студенти і викладачі ЖДУ ім. Івана Франка, здійснюючи моніторинг стану акліматизованої популяції скельних ящірок під час зоологічних навчально-польових практик. Це дає змогу виявити тенденції розселення цих тварин в нетипових, антропогенно змінених біотопах [3].

Крім спостережень у природі, цікаво було б дослідити поведінку цих унікальних партеногенетичних тварин у лабораторних умовах. У літературі відсутня інформація про можливість утримання скельних ящірок у тераріумі [4]. Тому метою дослідження було з'ясування особливостей утримання скельних ящірок в тераріумах, їх екологічних потреб та харчового раціону.

Умови утримання і поведінка тварин. Використовувався скляний тераріум з кришкою горизонтального типу, розмірами 71x35x25 см. Отворів для провітрювання по три на кожній бічній стінці, діаметром – 50 мм. Зручно у якості підстилу використовувати дрібну дерев'яну щепу з дубу, вільхи, буку. За нашими спостереженнями, у природі скельні ящірки риють нірки, закопуються під каміння, коріння дерев. Шар підстилу має бути близько 2 см, що дає змогу ящіркам повністю заховатися у нього. Змінювати його можна раз у 3 місяці, а в ділянці біля ємності з водою – частіше, не допускаючи плісняви.

Скельні ящірки, як і всі рептилії, є пойкилотермними. У природних умовах температуру тіла вони підіймають за допомогою прийняття сонячних ванн. У тераріумі необхідно облаштувати місце для баскінгу. Зручно використовувати звичайну лампочку, потужністю 40W на відстані 10 – 15см. У тварин має бути можливість регулювати температуру. Цього легко досягти, розташувавши у зоні баскінгу похилу або ступінчасту декорацію. На сонці рептилії отримують ультрафіолетове опромінення, що є необхідним для розвитку скелету, нормального процесу линьки. Тому ультрафіолетова лампа є необхідною. Ми використовували лампу UV-B потужністю 6.0.

У природних умовах раціон харчування скельних ящірок складається з дощових черв'яків, мух, мурашок, комах ряду прямокрилі, зрідка – метеликів. В умовах тераріуму ящірки поїдають кормових тарганів, невеликих цвіркунів, черв'яків, павуків, молодь наземних черевоногих молюсків. Їдять як живий, так і заморожений корм. Сухі корма ігнорують. Обов'язковою є наявність ємності з водою, за об'ємом достатньою для того, щоб ящірка повністю могла там поміститися (під час линьки тварини часто відмочують шкірку для кращого її відшарування). Воду потрібно змінювати щоденно.

У якості декору можна використати каміння, коряги, печери. Бажано розмістити об'ємний фон на задній або бічних стінках для імітування скель. У якості такого фону можна використовувати приклеєну до стінок кору. Також можна використовувати живі рослини (плющ, папороті, мохи, стебла пророщеного вівсу). Відстань між декораціями і верхнім краєм тераріуму має бути не менше 15 см для запобігання втечі тварин з тераріуму.

Краще утримувати одночасно декілька особин скельних ящірок у тераріумі (одинокі рептилії поводитися не активно, погано харчуються, рідко виходять зі схованок). Ночують тварини, зариваючись переважно під каміння, тісно притуляючись одна до одної, нерідко – заплутуючись у клубок. Молоді особини переважно на ночують окремо від дорослих. При температурі нижче

+20 °С тварини малоактивні, ховаються під декораціями. Яйця виношують близько місяця і відкладають біля ємності з водою. Звикають до людини.

Література

1. Даревский И. С. Аклиматизация партеногенетический ящериц на Украине / И. С. Даревский, Н. Н. Щербак // Природа – 1968. – 5, № 3 – 93 с.
2. Доценко И. Б. О находке скальной ящерицы Даля *Darevskia dahly* (Darevsky, 1957) в составе популяции скальной ящерицы *Darevskya armeniaca* (Mehely, 1909), интродуцированной на территории Украины / И. Б. Доценко, И. С. Даревский // Матер. Першої конференції УГТ – К., 2005. – С. 47–50.
3. Доценко И. Б. Особенности биологии и факторы расселения партеногенетических скальных ящериц рода *Darevskia* (Reptilia, Lacertidae), интродуцированных в Житомирской области Украины / Доценко И. Б., Мельниченко Р. К., Демидова М. И. // Збірник праць Зоологічного музею. – 2016. – 47. – С. 41–51.
4. Хенкель Ф.-В. Террариум. Устройство, дизайн, освещение. / Ф. В. Хенкель, Т. В. Шмидт, перев. с нем. Е. Бондырева. – М.: ООО “АКВАРИУМ ПРИНТ”, 2004. – 224 с.